בס"ד, ו' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ט – קדושת העשירי ומנין הראוי בעישור בהמות

שאלות:

1. דני מנה תשע בהמות והעשירית נשארה בדיר בלי שיקרא לה. האם היא מעשר?

קדושת בהמה עשירית בלי קריאה

הגמרא ממשיכה עם הלכה של **רבא**: אם מנו תשע בהמות ונשארה רק העשירית בדיר, היא קדושה מאליה, גם בלי שהוציאו אותה וקראו לה "עשירי".
הגמרא שואלת מה המקור של **רבא**, ומנסה להוכיח מברייתא שאומרת שאם לא קרא לו "עשירי", המילים "יִהְיֶה קָדֹשׁ" מלמדות שמכל מקום הוא קדוש. אבל הגמרא דוחה את הניסיון: כי ייתכן שהברייתא מדברת דווקא כשקרא לו "קָדֹשׁ", אבל בלי קריאה בכלל הוא לא קדוש מאליו (או שהוא קדוש רק להיאכל במומו אבל לא קרבן מעשר, רש"י בפירוש הראשון).
הגמרא מנסה להוכיח מברייתא אחרת שאומרת שאם קרא לתשיעי "עשירי" ויצא העשירי והוא לא קרא עליו בכלל, התשיעי נאכל במומו (הוא קדוש ואסור לשחוט אותו עד שיפול בו מום) והעשירי מעשר. הגמרא דוחה את הניסיון: כי שם העשירי יצא והתברר (או שהצביע עליו), אבל כשנשאר בדיר ייתכן שהוא לא קדוש.
הגמרא מנסה להוכיח מברייתא נוספת שאומרת שאם קרא לתשיעי "עשירי" והעשירי מת בדיר, על התשיעי חלה קדושה מסויימת והוא נאכל במומו כי קראו לו עשירי, וכל שאר השמונה שיצאו כבר פטורים: למה הם פטורים, כנראה כי העשירי התקדש מאליו? הגמרא דוחה את הניסיון: כי ייתכן שהם נפטרו ב"מנין הראוי": כלומר, בשעת מנייתם העשירי עוד היה ראוי להשלים לעשרה, ומנין הראוי (פוטנציאלי בשעה שנמנו) פוטר גם בלי שהעשירי התקדש, למשל שהוא לא יצא (כמו שיבואר בנושא הבא).
בסוף הגמרא מוכיחה מברייתא שאומרת שאם קרא לתשיעי "עשירי" והעשירי נשאר בדיר, התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר, בדיוק מה שרצינו להוכיח.

הגמרא מקשה על הברייתא האחרונה מברייתא שאומרת שהתשיעי חולין! ועונה ששונה המשניות שנה לפני **רב ששת** שזו דעת **רבי שמעון בן יהודה** בשם **רבי שמעון**, שסובר שתשיעי שקראו "עשירי" לא קדוש אלא אם נעקר שם "עשירי" מהעשירי (קרא לעשירי "תשיעי").
והברייתא מנמקת את הדין בקל וחומר: אם אחד עשר, שקרא לו "עשירי" הוא קדוש ממש להיקרב למזבח כשלמים, כמו שיבואר בדף הבא, ובכל זאת לא קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי מהעשירי שקרא לו תשיעי, תשיעי שקדושתו קלה (שרק נאכל במומו) בוודאי קיימת הדרישה שהוא לא קדוש אלא אם כן נעקר שם העשירי.
אבל הגמרא דוחה את הטיעון, כי זה בדיוק להפך: אחד עשר קדושתו חמורה ולכן צריך עקירה, אבל תשיעי קדושתו קלה ומספיק שקרא לו עצמו "עשירי". ועוד: באחד עשר העשירי כבר התברר, ובתשיעי עדיין לא, ולכן הוא קדוש ביתר קלות.

2. יואב מנה חמישה טלאים ואחד מהנשארים בדיר מת. האם המנויים חייבים במעשר?

<u>עישור שנקטע באמצע המנייה</u>

הגמרא <u>מביאה</u> הלכה של **רבא**: "מנין הראוי פוטר". בהמה שנמנתה בשעה שנשארו בדיר עוד בהמות שאפשר להשלים איתן עשירי, נפטרת מהמעשר, גם אם העשירי לא התקדש (למשל כי מת).
הגמרא <u>שואלת</u> מה המקור לדין, ומנסה להוכיח מהמשנה שאמרה שאם קפץ אחד מהנמנים לתוך אלה שבדיר, כולם פטורים: מסתבר שהנמנים נפטרו ב"מנין הראוי". הגמרא <u>דוחה</u> את הניסיון: כי ייתכן שהם נפטרו כי כבר עישרו עליהם (כלומר, כאילו שכל העשירייה יצאה).
הגמרא <u>מקשה</u> שאי אפשר לומר כך, כי המשנה <u>אמרה</u> בהמשך "קפץ אחד מהמעושרים" וכאן לכאורה מדובר על כאלה שהמניין שלהם הושלם! <u>ועונה</u> ש"מעושרים" הם הבהמות שהתקדשו כמעשר (וזה מוכח גם מכך שכולם "ירעו" כי כל אחת ספק קרבן מעשר), ולכן אין ראיה.
בסוף **רבא** <u>לומד</u> מהפסוק "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט...": "יעבור" — ולא שכבר עבר, כלומר מי שכבר עבר נפטר ולא יעבור שוב. אם הכוונה שכבר עישרו עליהם, זה דין פשוט, אלא הכוונה שהם נפטרו במנין הראוי.
הגמרא מביאה ברייתא שתומכת בפירוש בדין של **רבא**: היו לו עשרה טלאים והכניסם לדיר ומנה חמישה ומת אחד. אם אחד מהנמנים מת, מונה ומשלים עליהם. ואם אחד מאלה שלא נמנו מת, <u>הנמנים פטורים</u> והשאר מצטרפים לגורן אחר.

רבא <u>אמר</u> עוד דין על דיר שהיו בו ארבעה עשר טלאים והיו לו שני פתחים, הפטור תלוי בזה שכשיצאה קבוצה נשארו בדיר מספיק בהמות כדי להשלים אותה לעשיריה דרך אותו פתח:

- יצאו ששה בפתח אחד וארבעה בפתח שני, ונשארו ארבעה. אם הארבעה יצאו בפתח של הששה, העשירי מהם הוא המעשר, והארבעה שיצאו בפתח השני חייבים ומצטרפים לגורן אחר (כי כשיצאו ונימנו נשארו בדיר רק שמונה). ואם לא, הששה פטורים ושתי הקבוצות של ארבעה חייבות ומצטרפות לגורן אחר.
- יצאו ארבעה בפתח אחד וששה בפתח שני, ונשארו ארבעה. אם הארבעה יצאו בפתח הששה, העשירי מהם הוא המעשר, והארבעה שיצאו קודם פטורים. ואם לא, הארבעה הראשונים והששה פטורים, והארבעה שנשארו מצטרפים לגורן אחר.
- יצאו ארבעה בפתח אחד וארבעה בפתח שני, ונשארו ששה. אם הששה יצאו בפתח אחד, העשירי מהם הוא המעשר, והארבעה שיצאו בפתח האחר פטורים. ואם לא, שתי הקבוצות של ארבעה פטורות והששה מצטרפים לגורן אחר.

הגמרא <u>מקשה</u>: הרי **רבא** כבר אמר ש"מנין הראוי פוטר" וזה בעצם אותו הדין! <u>ועונה</u> שייתכן שהיינו אומרים שרק מנין הראוי ודאי פוטר, אבל כשהנשארים ראויים להשלים לכל אחד משני הפתחים (ספק) לא, ולכן הוא משמיע שגם הוא פוטר.

רבא <u>אמר</u> גם שאם היו לו חמישה עשר טלאים (לאו דווקא, אלא יותר מעשרה), לא יבחר עשרה ויעשר אותם כדי שהחמישה האחרים לא ייכנסו לדין וייפטרו, אלא כונס את כולם לדיר, מוציא עשרה והעשירי מהם הוא המעשר, והשאר מצטרפים לגורן אחר. וגם הברייתא אמרה את הדין.
הגמרא <u>מקשה</u> בתחילת הדף הבא, הרי ברייתא אחרת אומרת בתשעה עשר טלאים שהשאר

פטורים! **רב הונא בר סחורה** תירץ לפני **רבא** בשבת שלפני הרגל, שמדובר בדיר עם שני פתחים, שיצאו בו תשעה בכל פתח, והטלה האחרון ראוי להשלים לעשרה בכל אחד מהם, ולכן כולם נפטרו במנין הראוי, כמו הדין של **רבא**.
הגמרא שואלת למה לא תירץ בדרכים אחרות (שאחרי תשעה התחיל למנות את העשרה מחדש 1,2... או למשל שמנה תשע זוגות, ונשאר רק אחד בסוף. כולם ספק מעושרים כי לא יודעים את מי האחרון פטר ולכן כולם פטורים), ועונה שלפי **רבא** הפתרונות האלו לא היו עובדים, כי עשירי קדוש מאליו למרות המניין החדש, וגם לפי מנין הבהמות, כלומר לא לפי הספירה שלו בזוגות אלא העשירי שיצא קדוש. **רב נחמן בר יצחק** אמר שאשרי אמו של **רב הונא בר סחורה**, שתירץ ל**רבא** לפי שיטתו.